

НАПРЯМ «МУЗЕЄЗНАВСТВО. ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО»
Розділ I. МУЗЕЄЗНАВСТВО. ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО

Part I. MUSEUM STUDIES. MONUMENT STUDIES

УДК 069:008:338.48:316.7

ВІД ПРЕДМЕТА ДО НАРАТИВУ : КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ІНТЕРПРЕТОВАНИХ МУЗЕЇВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ АКТУАЛІЗАЦІЇ ІСТОРІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИКАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Олена ЖУКОВА – кандидат із музеєзнавства, пам'яткознавства, доцент кафедри музеєзнавства і пам'яткознавства ХДАК, ННЦ ХФТІ НАН України, Харків
<https://orcid.org/0000-0002-5932-1461>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1209>
olenazhukova01@gmail.com

Цитування:

Жукова О. Від предмета до наративу : концептуалізація інтерпретованих музеїв як інструменту актуалізації історії в європейських практиках сталого розвитку. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2026. № 52. С. 683-689 <https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1209>

Здійснено теоретичне та емпіричне осмислення нових музейних практик, що формуються в умовах трансформації парадигми музейної діяльності – від об'єктоцентричної до смисло- та досвідоорієнтованої моделі. На основі аналізу 23 музейних інституцій у 10 європейських країнах обґрунтовано доцільність введення поняття «інтерпретовані музеї» як аналітичної категорії, що описує інституції, у яких інтерпретація виступає базовим принципом формування змісту, а не допоміжною функцією. Показано, що інтерпретовані музеї виходять за межі традиційної колекційної моделі та часто функціонують без опори на автентичні музейні предмети, реалізуючи комунікацію історії через наратив, просторові рішення, мультимедійні та інтерактивні засоби. Визначено, що такі музейні форми дозволяють актуалізувати історію як ресурс, роблячи її доступною, переживаною та соціально значущою. Запропоновано типологію інтерпретованих музеїв, що включає музеї актуалізації історичної теми, музеї інтерпретації історичного періоду, туристично-орієнтовані, локально-ідентифікаційні та гібридні формати. Теоретичний внесок дослідження полягає у розширенні понятійного апарату museum studies через інтеграцію з підходами heritage studies та концепцією територіального капіталу. Практичне значення полягає у можливості використання інтерпретованих музеїв як механізму актуалізації історії у сучасних стратегіях сталого розвитку.

Ключові слова: інтерпретовані музеї; інтерпретація історії; наративні музеї; територіальний капітал; локальна ідентичність; соціальна кохезія; сталий розвиток; музейний досвід; культурна політика; туризм.

Постановка проблеми. В сфері управління культурною спадщиною та територіальним капіталом, яка охоплює різні країни та типи музейних інституцій, дедалі частіше спостерігається поява музеїв, що суттєво відрізняються від класичної моделі, сформованої на основі предметних колекцій (див. Таб. 1). Ці музеї виникають не як класичні інституції, сформовані навколо колекції чи нерухомого об'єкту спадщини, а як цілеспрямовані інтервенції у простір пам'яті, покликані зробити історію видимою, осмисленою та соціально дієвою через її інтерпретацію музейно-експозиційними засобами. Вони можуть набувати різних форм – від спеціалізованих музейних установ до інтерпретаційних центрів, меморіальних просторів чи виставкових проєктів, що трансформуються у сталі інституції. Поява музейних інституцій, що інтерпретують історію через наратив а не об'єкт спадщини, свідчить про зміну парадигми музейної діяльності: від об'єктоцентричної до смислоцентричної, від збереження до комунікації, від колекції до досвіду.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення музейних практик та визначення їх ролі і місця в управлінні історією як елементом локальної ідентичності.

Стаття присвячена аналізу феномену інтерпретованих музеїв як механізму актуалізації історії місця чи об'єкту спадщини. У цьому контексті вони розглядаються як інструменти культурної політики та територіального розвитку, інтегровані у ширші стратегії роботи з ідентичністю, пам'яттю та туристичною привабливістю територій. Дослідження охоплює 23 музейні інституції з 10 країн (Таб. 1), що представляють різні моделі культурної політики, історичної пам'яті та музейної практики. Така широка географія свідчить, що перехід від об'єктно-орієнтованої до наративно-орієнтованої музеєфікації не є поодиноким або національно специфічним явищем. Дослідження музейних моделей, що базуються на інтерпретації теми, має практичне значення для розробки програм управління спадщиною, що дозволяють ефективно актуалізувати історію як ресурс розвитку громад, посилювати соціальну згуртованість і формувати конкурентні переваги територій.

Таблиця 1. Опис емпіричної бази дослідження – музейні інституції, що інтерпретують тему (наратив), а не колекції чи об'єкт спадщини

	Назва	Локація	Рік відвідування для дослідження	Використання оригінальних предметів в експозиції	Тип інституційної організації
1	Muzeum Bitwy pod Grunwaldem Музей битви під Грюнвальдом	Pola Bitwy pod, Grunwald 70A, 14-107 Stębark, Польща	2024	Одиничні	Самостійний музей
2	VARUSSCHLACHT im Osnabrücker Land gGmbH Museum & Park Kalkriese Музей битви в Тевтобургському лісі	Venner Str. 69, 49565 Bramsche, Німеччина	2024	Відсутні	Складова частина археопарку
3	Muzeum Archeologiczne i Rezerwat "Krzemionki" Неолітичний рудник кременю в Кшемьонках	Sudół 135a, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski, Польща	2021	Одиничні	Складова частина археопарку
4	The Viking Planet Планета вікінгів	Fridtjof Nansens plass 4, 0160 Oslo, Норвегія	2023	Відсутні	Самостійний музей
5	Nordvegen Historiesenter Норвезький історичний центр	Kong Augvalds veg 103, 4262 Avaldsnes, Норвегія	2023	Одиничні	частина інтерпретаційного центру
6	The Viking Museum Музей вікінгів	Djurgårdsvägen 15, 115 21 Stockholm, Швеція	2022	Відсутні	Самостійний музей
7	Stockholm Medieval Museum Музей середньовічного Стокгольму	111 30 Stockholm, Швеція	2022	Одиничні	Самостійний музей
8	Game of Thrones Museum Музей Гри Престолів	Bosanska ul. 9, 21000, Split, Хорватія	2024	Відсутні	Самостійний музей
9	Archeopark Chotěbuz Археопарк Хотєбуз	Karvinská 455, Chotěbuz, Чехія	2021	Відсутні	частина археопарку
10	Schlosserei Rammelsberg Копальні Раммельсбергу	Bergtal 97, 38644 Goslar, Німеччина	2024	Одиничні	Частина заповідника
11	POLIN Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN Музей історії польських євреїв	Mordechaja Anielewicza 6, Warszawa, Польща	2025	Допоміжні	Самостійний музей
12	Muzeum Toruńskiego Piernika Музей торунського пряника	Strumykowa 4, 87-100 Toruń, Польща	2024	Одиничні	Самостійний музей
13	Stała Wystawa Solnictwa Постійна експозиція соляництва	plac Klasztorny 2, Inowrocław, Польща	2025	Відсутні	Самостійний музей
14	Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy Музей перших Пястів на Людниці	Dziekanowice 32, 62-261 Lednogóra, Польща	2024	Одиничні	Частина історико-музейного комплексу
15	Museo Casa del Hidalgo Музей Дім Гідальго	C. Cautivo, 23, 13600 Alcázar de San Juan, Іспанія	2025	Відсутні	Самостійний музей
16	MuséoParc Alésia Музейний парк Алезія	21150 Alise-Sainte-Reine, Франція	2023	Одиничні	Самостійний музей
17	Les Ateliers de la Seigneurie Музей Майстерні сеньйорії	1 Pl. de la Mairie, 67140 Andlau, Франція	2023	Одиничні	Частина інтерпретаційного центру
18	Arbetets museum Музей праці	Laxholmen, 602 21 Norrköping, Швеція	2024	Одиничні	Самостійний музей
19	Dom Mikołaja Kopernika Дім Миколая Коперніка	Mikołaja Kopernika 15/17, Toruń, Польща	2025	Відсутні	Самостійний музей

20	Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpár. Музейний парк спадщини в Опусташері	Ópusztaszer, Szoborkert tanya 68, 6767 Угорщина	2021	Одиничні	Самостійний музей
21	DOMunder Музеєфікований простір під площею Домплайн	Domplein 9, 3512 JC Utrecht, Нідерланди	2025	Одиничні	Самостійний музей
22	Rynek Podziemny Музей Підземний ринок	Rynek Główny 1, 31-042 Kraków, Польща	2021	Одиничні	Самостійний музей
23	Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego im. Mieczysława Radwana w Nowej Słupi Музей давньої металургії Свентокшицької	Świętokrzyska 59/A, 26-006 Nowa Słupia, Польща	2025	Одиничні	Самостійний музей
«Географічне охоплення (кількість країн)» ¹					10

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні дослідження у сфері музеології та музеєфікації історії демонструють поступовий зсув від об'єктоцентричної до наративно- та досвідоорієнтованої моделі музею. Зокрема, праці Е. Содаро акцентують на феномені так званих «експерієнційних» та меморіальних музеїв, у яких ключову роль відіграє не колекція, а сконструйований наратив, що залучає відвідувача до переживання історії через емоцію, простір і мультимедійні засоби [11]. Сучасні підходи до інтерпретації спадщини розглядають музей як комунікаційний механізм, який забезпечує зв'язок між людиною та значенням культурних і історичних ресурсів через наратив, досвід і взаємодію [1, 3, 4, 8, 9].

Локальну історію, культуру та спадщину як частину територіального капіталу теоретично осмислив в своїх працях Р. Камагні (Roberto Camagni) [7]. Розширюючи розуміння природи капіталу, П. Бурдьє (Pierre Bourdieu) вводить категорії культурного та символічного капіталу, які акумулюються через практики репрезентації, пам'яті та інституційні форми [6]. У свою чергу, Д. Тросбі (David Throsby) розглядає культуру як форму капіталу, що поєднує економічну та культурну цінність, підкреслюючи роль спадщини у формуванні довгострокових соціальних ефектів [10].

Попри значну кількість робіт, у науковому дискурсі недостатньо розкритими залишаються інструменти актуалізації історії в практиках сталого розвитку територій. Існуючі підходи, зокрема поняття наративних музеїв або *interpretive centers* [8; 11], зосереджуються на формі комунікації історії, та не охоплюють ширшого спектра практик, пов'язаних з інтерпретативною музеєфікацією, зокрема об'єктів нерухокої культурної спадщини. Зокрема, бракує досліджень, які б системно пояснювали інтерпретовані музеї як інструменти роботи з історією місця в контексті розвитку територій, формування локальних ідентичностей та соціальної кохезії².

В українському науковому полі відсутня чітко окреслена школа, яка б прямо використовувала категорію «територіального капіталу» щодо музеїв, історії та спадщини, однак існує коло дослідників, які безпосередньо працюють із суміжною проблематикою трансформації музею, його соціальної ролі, комунікаційної функції [1, 2, 3, 4].

Невирішеною частиною загальної проблеми є поєднання теоретичних підходів управління історією як базовим елементом територіального капіталу з наявними практиками створення виокремленої групи музеїв як проєктів управління історією.

Метою статті є теоретичне та емпіричне осмислення сучасних музейних практик, що спостерігаються в різних країнах, які виходять за межі традиційної колекційної моделі та орієнтуються на інтерпретацію історії. У роботі здійснюється спроба концептуалізувати ці практики як інструмент роботи з історією як базовим елементом територіального капіталу. У роботі пропонується розглядати ці нові практики як окрему музейно-організаційну модель, що є проєктним механізмом роботи з історією місця/об'єкта спадщини з метою забезпечення її «видимості», комунікації та інтеграції у сучасні соціально-економічні процеси. На відміну від існуючих підходів, які аналізують трансформацію музеїв переважно у межах *museum studies* або *heritage studies*, стаття поєднує їх із концепцією територіального капіталу. У дослідженні виявляються закономірності виникнення інтерпретованих музеїв, їх функціональні характеристики та типологічні моделі, а також обґрунтовується їх роль у формуванні локальної ідентичності та залученні спільнот до взаємодії з історією.

Виклад основного матеріалу. У сучасних практиках сталого розвитку історія дедалі частіше розглядається як ресурс, здатний впливати на формування ідентичності, соціальну згуртованість та культурну привабливість. Вона інтегрується у стратегії розвитку громад, культурну політику та туристичне позиціонування, набуваючи прикладного значення [7,10]. Водночас сама по собі історія не є автоматично «дієвим» ресурсом: її потенціал реалізується лише за умови інтерпретації, комунікації та включення у сучасні соціальні практики. Без таких механізмів історія залишається

латентною, фрагментованою або недоступною для широкої аудиторії. Саме тому ключового значення набувають інституції та інструменти, здатні трансформувати історичне знання у зрозумілий, переживаний і соціально значущий досвід [11].

Традиційно цю функцію виконують музеї, які забезпечують збереження та репрезентацію історико-культурної спадщини. Проте класична колекційно-орієнтована модель музею, що ґрунтується на демонстрації предметів, не завжди є ефективною для відображення складних історичних процесів, нематеріальних аспектів минулого або досвідів, що не мають матеріального втілення. У випадках, коли історія не має достатнього предметного вираження або коли її зміст виходить за межі матеріальних свідчень, виникає потреба у нових формах музейної репрезентації. У зв'язку з цим у сучасній музейній практиці формується новий підхід, орієнтований на інтерпретацію, наратив і досвід [5; 8]. У сучасному науковому дискурсі для позначення музеїв, орієнтованих на комунікацію історичного змісту поза межами колекційної логіки, використовуються різні терміни, зокрема «наративні музеї» та «interpretive centers». Поняття «наративні музеї» є переважно описовим і акцентує увагу на способі організації експозиції – через послідовний виклад історії (storytelling), де ключову роль відіграє сюжетна структура. Натомість «interpretive centers» у міжнародній практиці позначають інституції або простори, орієнтовані на пояснення та комунікацію певного явища, часто природного або культурного, і не обов'язково мають статус повноцінного музею чи складну інституційну структуру.

У межах цього дослідження пропонується використання терміна «інтерпретовані музеї», під яким розуміються музейно-організаційні моделі, в основі діяльності яких лежить інтерпретація історичного змісту, реалізована через комплекс музейно-експозиційних засобів – просторових, візуальних, мультимедійних та сценарних. Запропонований термін має ширший зміст порівняно з поняттям «наративні музеї», оскільки охоплює не лише інституції, що використовують послідовний виклад історії, а й різноманітні форми інтерпретаційної музеєфікації об'єктів нерухомої культурної спадщини, ансамблевих середовищ та просторів.

Аналіз 23 музейних інституцій у 10 європейських країнах чітко показує, що засоби актуалізації історії виходять за межі наративних музеїв і часто реалізуються через інтерпретаційну музеєфікацію об'єктів нерухомої спадщини. Це пояснює, чому інтерпретовані музеї нерідко функціонують як складові археопарків та інших просторових спадщинних комплексів (див. табл. 1). Ці ж практики підтверджують, що головним об'єктом музейного показу цієї організаційної групи музеїв є не музейний предмет-оригінал, а інтерпретація заданої теми (в окремих досліджених випадках (7 із 23) у музейних експозиціях відсутні предмети-оригінали; в більшості випадків (15 з 23) відмічається їх одинична присутність в експозиційному просторі) (див. табл. 1). Таким чином, поняття «інтерпретовані музеї» дозволяє концептуалізувати ширше поле музейних практик, об'єднаних пріоритетом інтерпретації як базового принципу діяльності, що узгоджується з підходами до interpretation у сучасних Heritage studies [9].

У цьому випадку музей функціонує не лише як репрезентативна інституція, а й як інструмент буквальної «видимості» історії, що забезпечує її включення у сучасні соціальні практики.

Ключова сила інтерпретованих музеїв полягає у їх здатності актуалізувати історію і зробити «невидиме» – видимим. Йдеться передусім про ті аспекти минулого, що не мають безпосереднього матеріального втілення, є фрагментарними, витісненими або складними для сприйняття у межах традиційної експозиції. Через відтворення, наратив, просторові рішення, інтерактивні засоби, мультимедійні інструменти та емоційно вибудовані сценарії інтерпретовані музеї переводять латентні історичні змісти у матеріальну форму багатоканального експозиційного простору, доступного для всіх відвідувачів. Таким чином, вони не лише репрезентують історію, а й конструюють її публічну присутність, забезпечуючи її включення у соціальний обіг. У цьому процесі історія перестає бути абстрактним знанням і набуває статусу пережитого, осмисленого та соціально значущого явища, що безпосередньо впливає на формування ідентичності, колективної пам'яті та розвитку території.

Оскільки ключовим є не наявний ресурс (колекція), а ціль – створення інструменту комунікації історії, то інтерпретовані музеї функціонують у логіці проєктного підходу. Процес їх формування починається з розробки інтерпретаційної концепції, яка включає визначення ключових тем, наративних ліній, цільових аудиторій та очікуваних ефектів. На відміну від традиційних музеїв, де експозиція структурується навколо предметів, у цьому випадку саме інтерпретуєма тема (наратив) задає логіку просторової організації.

Інтерпретаційне планування забезпечує цілісність музейного досвіду, узгоджуючи всі елементи експозиції у межах обраної теми. Воно також виконує нормативну функцію, задаючи рамки етичності, достовірності та соціальної релевантності інтерпретації.

Емпіричні спостереження (див. таб. 1) свідчать, що у більшості випадків оригінальні музейні предмети відіграють у таких експозиціях допоміжну або символічну роль. Їх відсутність не розглядається як обмеження, оскільки основним носієм значення є інтерпретація, а не артефакт. Отже, джерельною базою інтерпретованих

музеїв виступають не фонди, а історичні дані у широкому розумінні – результати історичних досліджень, архіви, усні свідчення, наукові дослідження, візуальні та аудіоматеріали. Порівняльний аналіз дозволяє чітко окреслити принципову відмінність групи інтерпретованих музеїв від традиційних, що будуються на основі рухомих/нерухомих об'єктів спадщини. Якщо класичний музей обмежений структурою і змістом власної колекції, то інтерпретований музей обмежений лише наявністю та якістю історичного знання, яке може бути покладене в основу інтерпретації. Це означає, що потенційне поле їх діяльності значно ширше: вони можуть працювати з будь-якими історичними темами, незалежно від рівня їх матеріалізованості. Відповідно, відбувається зміщення фокусу з об'єкта на смисл, з автентичності предмета – на автентичність інтерпретації.

Суттєвою характеристикою інтерпретованих музеїв є їх орієнтація на різні аудиторії та здатність працювати з ними одночасно. Це досягається через формування багаторівневої структури експозиції та використання багатоканальної експозиційної мови. Інформація подається на різних рівнях складності – від базового ознайомлення до глибокого аналітичного занурення, що дозволяє залучати як нефахову аудиторію, так і дослідників. Водночас поєднання текстових, візуальних, аудіальних і інтерактивних елементів забезпечує різні типи сприйняття: когнітивний, емоційний і сенсорний. Що в свою чергу, значно підвищує ефективність комунікації історичного змісту.

Особливої уваги заслуговує роль інтерпретованих музеїв у залученні відвідувачів до взаємодії з історією. На відміну від традиційної моделі пасивного споглядання, інтерпретовані музеї пропонують активний формат взаємодії з експозицією, орієнтуючись на субмерсивні, інтерактивні чи сюжетні експозиційні методи. В результаті – історія перестає сприйматися як абстрактна або віддалена, набуваючи персоналізованого і актуального виміру.

Узагальнюючи спостереження функціонування таких музеїв, можна зазначити, що вони виконують функцію трансформації історії в ресурс сталого розвитку території через низку взаємопов'язаних механізмів:

1. вони здійснюють актуалізацію історії, перетворюючи її з латентного ресурсу на активний елемент сучасного культурного життя у вигляді інтерактивного експозиційного простору (музею);
2. забезпечують комунікацію складних історичних процесів у доступних і інклюзивних формах, що складно зробити через посередництво традиційних музеїв;
3. сприяють формуванню локальної ідентичності через залучення спільнот до осмислення минулого певного місця чи території;
4. виконують освітню функцію, створюючи нові формати неформального навчання (передусім субмерсивним сприйняттям історії);
5. мають яскраво виражену туристичну функцію, підвищуючи привабливість території;
6. виконують соціально-інтеграційну функції, формуючи спільний культурний простір, який завдяки інтерпретативній багатоканальній експозиційній розбудові доступний для всіх членів соціуму.

Інтерпретовані музеї постають як результат цілеспрямованих проєктних інтервенцій – їх виникнення пов'язане не з еволюційним розвитком колекційних інституцій, а з усвідомленою потребою репрезентації, актуалізації та комунікації певних історичних змістів, явищ, знань, які з різних причин залишаються поза межами традиційного музейного поля. Отже, ми можемо розглядати такі музеї не лише як інструменти культурної репрезентації, але й управління історією як ресурсом сталого розвитку та елементом територіального капіталу.

Типологія інтерпретованих музеїв. Аналіз практик створення та функціонування інтерпретованих музеїв дозволяє виокремити кілька основних типів, які відрізняються за цілями, контекстами виникнення та способами роботи з історією.

Перший тип становлять музеї актуалізації історичної теми. Вони створюються з метою репрезентації та переосмислення складних або недостатньо представлених сторінок історії. Характерним прикладом є Музей історії польських євреїв POLIN (Польща), де історія подається як багатовимірний нарратив, що поєднує документальні, символічні та емоційні рівні. Такі музеї виконують меморіальну, освітню та ідентифікаційну функції, працюючи з темами пам'яті, травми та міжкультурного діалогу. Музей історії польських євреїв POLIN – класичний приклад нарративного музею, у якому експозиція вибудована як багаторівневий історичний нарратив, що розгортається у просторі через поєднання оригінальних предметів, текстових, візуальних і мультимедійних засобів.

Другий тип – музеї інтерпретації історичного періоду, явища, події. Вони фокусуються на матеріалізації «історії» через розбудову предметно-просторового середовища певного історичного етапу або процесу, який неможливо повноцінно відобразити через традиційні колекції. У таких музеях домінують сценарні підходи, мистецькі інсталяції та просторові реконструкції, що забезпечують ефект «занурення» в історичний контекст. Характерним прикладом є Музей вікінгів у Стокгольмі (Швеція), де історія та культура епохи вікінгів репрезентується через поєднання

відтворень предметів, реконструйованих середовищ, аудіовізуальних ефектів та атракційних елементів, що формують цілісний досвід проживання історії.

Третій тип – туристично-орієнтовані інтерпретовані музеї, які виникають у зонах інтенсивного туристичного потоку та інтегруються у вже існуючі культурні ландшафти. Їх функція полягає у розширенні туристичного досвіду, зменшенні навантаження на ключові об'єкти та створенні додаткових точок інтересу. Прикладом є музей Гри Престолів у Спліті (Хорватія), де інтерпретація популярного культурного нарративу поєднується з історичним середовищем міста, що стало головною локацією зйомок популярного серіалу. Музей не лише відтворює елементи вигаданого світу, але й інтегрується у туристичну інфраструктуру, підсилюючи привабливість Спліта як туристичної локації та розширюючи сценарії взаємодії відвідувача з місцем.

Четвертий тип – локально-ідентифікаційні музеї, орієнтовані на місцеві спільноти. Вони спрямовані на формування та підтримку локальної ідентичності через роботу з усною історією, повсякденними практиками та локальними нарративами, поєднуючи музейні та партисипативні підходи. Прикладом є Постійна експозиція соляництва в Інновроцлаві (Польща) – місті з давньої історією видобутку солі. У 1986-1991 роках соляну копальню закрили, а протягом 1990-х рр. демонтували гірничу інфраструктуру. *Stara Wystawa Solnictwa* інтерпретує «соляну історію» міста та працює з пам'яттю спільнот.

П'ятий тип – гібридні формати, які поєднують риси традиційного та інтерпретованого музею. У таких інституціях оригінальний об'єкт спадщини, колекція предметів-оригіналів зберігає значення, але підпорядковується нарративній логіці та доповнюється сценарними, інтерактивними, допоміжними експозиційними, мультимедійними засобами. Характерним прикладом є Музей середньовічного Стокгольму, *Medeltidsmuseet* (Швеція), що побудований навколо старих залишків, розкопаних під час великих археологічних розкопок наприкінці 1970-х років. Тоді ж знайдена частина міської стіни Стокгольма, датована початком XVI століття. Ці знахідки ввійшли в музейну експозицію як об'єкти показу так само, як і окремі рухомі предмети, знайдені під час розкопок. В основі музею – інтерпретація, що розповідає про середньовічну історію міста з XIII по XVI ст. й занурює відвідувачів в атмосферу середньовічного Стокгольма з його цегляними будинками, лавками, майстернями, гаванню та шибеницею.

Висновки. Запропоновано та обґрунтовано поняття «інтерпретовані музеї» як аналітичну категорію, що дозволяє описати інституції, для яких інтерпретація є не допоміжною функцією, а структуроутворюючим принципом. На відміну від існуючих термінів, воно фіксує не лише спосіб експозиційної організації, а й логіку формування інституції, де первинною є інтерпретаційна концепція, а не колекція чи об'єкт спадщини. Інтерпретовані музеї забезпечують трансформацію історії з пасивного знання у динамічний ресурс, що впливає на формування ідентичності, економічну активність і соціальну взаємодію. Вони постають як новий тип культурних музейних інституцій, що функціонують на перетині культурної політики, управління спадщиною та сталого розвитку територій. Широка географія розповсюдження нової музейної практики свідчить про системну тенденцію, що однаково формується в різних країнах незалежно від їхнього історичного досвіду чи національної музейної сфери.

Отримані результати показують, що інтерпретовані музеї функціонують у проєктній логіці та характеризуються принциповою відкритістю до тем, не забезпечених матеріальними носіями. Це суттєво розширює межі музейної діяльності, дозволяючи працювати з нематеріальними, фрагментованими або витісненими історичними змістами. У цьому контексті відбувається зміщення критерію автентичності – від автентичності об'єкта до автентичності інтерпретації.

Запропонована типологія демонструє, що інтерпретаційний підхід є універсальним інструментом, який адаптується до різних функціональних контекстів – від роботи зі складною історією до туристичного позиціонування територій і формування локальної ідентичності. Це підтверджує прикладний потенціал дослідження у сфері культурної політики та розвитку громад.

Теоретичний внесок полягає у інтеграції *museum studies* і *heritage studies* з концепцією територіального капіталу, що дозволяє розглядати інтерпретований музей як інструмент управління історією. Практичний внесок полягає у можливості використання інтерпретованих музеїв як механізму включення історії у сучасні соціально-економічні процеси.

Примітки

¹ Географічно диверсифікована вибірка (10 країн) забезпечує порівняльну валідність і підтверджує транскультурну відтворюваність феномену інтерпретованих музеїв

² Соціальна кохезія – рівень згуртованості суспільства.

Список використаної літератури

1. Гаврилюк С., Надольська В. Трансформація музейного світу у XXI ст.: Міжнародний та український досвід. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. 57 (1). С. 41-49. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-1-5>

2. Зубар М. Роль сучасного музею у процесі формування сучасного капіталу. *Етнічна історія народів Європи*. 2020. Вип. 62. С.144-149. DOI: <https://doi.org/10.17721/2518-1270.2020.62.15>

3. Калібовець С.М. Музей як феномен соціальної пам'яті. *Література та культура Полісся*. 2020. Вип. 99. С. 153-165. DOI: <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2020-13i-99-153-165>
4. Пантелейчук І.В. Трансформація музею як соціокультурного інституту (XX – початок XXI століття) : автореф. дис...канд. іст. наук : спец. 17.00.01. «Теорія та історія культури» / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2006. 22 с.
5. Black G. The engaging museum: Developing museums for visitor involvement. Routledge. 2005. 320 p.
6. Bourdieu P. The forms of capital. *Handbook of theory and research for the sociology of education*. 1986. P. 241-258.
7. Camagni R Regional competitiveness: Towards a concept of territorial capital. *Modelling regional scenarios for the enlarged Europe*. 2008. Chapter 2. P. 33–47.
8. Hooper-Greenhill E. Museums and the interpretation of visual culture. Routledge. 2020. 216 p. <https://doi.org/10.4324/9781003124450>
9. Slack S. Interpreting Heritage A Guide to Planning and Practice. *Routledge Guides to Practice in Museums, Galleries and Heritage*. 2021. 25 p.
10. Throsby David. Economics and Culture. Cambridge University Press. Cambridge. 2001. 208 p.
11. Sodaro A. Exhibiting Atrocity: Memorial Museums and the Politics of Past Violence. Monograph. Rutgers University Press. 2018. 226 p. DOI:10.2307/j.ctt1v2xskk

References

1. Havryliuk S., Nadolska V. Transformatsiia muzeinoho svitu u XXI st.: Mizhnarodnyi ta ukrainskyi dosvid. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2022. 57 (1), P. 41-49. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-1-5>
2. Zubar M. Rol suchasnoho muzeiu u protsesi formuvannia suchasnoho kapitalu. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy*. 2020. Vyp. 62. P.144-149. DOI: <https://doi.org/10.17721/2518-1270.2020.62.15>
3. Kalibovets S. M. Muzei yak fenomen sotsialnoi pamiaty. *Literatura ta kultura Polissia*. 2020. Vyp. P.153-165. DOI: <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2020-13i-99-153-165>
4. Panteleichuk I. V. Transformatsiia muzeiu yak sotsiokulturnoho instytutu (XX – pochatok XXI stolittia). PhD diss. Abstract / Kyiv National University of Culture and Arts. Kyiv, 2006. 22 p.
7. Camagni R Regional competitiveness: Towards a concept of territorial capital. *Modelling regional scenarios for the enlarged Europe*. 2008. Chapter 2. P. 33–47.
8. Hooper-Greenhill E. Museums and the interpretation of visual culture. Routledge. 2020. 216 p. <https://doi.org/10.4324/9781003124450>
9. Slack S. Interpreting Heritage A Guide to Planning and Practice. *Routledge Guides to Practice in Museums, Galleries and Heritage*. 2021. 25 p.
10. Throsby David. Economics and Culture. Cambridge University Press. Cambridge. 2001. 208 p.
11. Sodaro A. Exhibiting Atrocity: Memorial Museums and the Politics of Past Violence. Monograph. Rutgers University Press. 2018. 226 p. DOI:10.2307/j.ctt1v2xskk

UDK 069:008:338.48:316.7

FROM OBJECT TO NARRATIVE: CONCEPTUALIZING INTERPRETED MUSEUMS AS A TOOL FOR ACTIVATING HISTORY IN EUROPEAN SUSTAINABLE DEVELOPMENT PRACTICES

Olena ZHUKOVA – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, National Science Center Kharkiv Institute of Physics and Technology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkiv

The aim of the article is to provide a theoretical and empirical understanding of interpreted museums as a new museum-organizational model emerging within the transformation of the museum paradigm, and to define their role in activating history as a resource in European sustainable development practices.

The research methodology is based on systemic-analytical, comparative, historical-cultural and typological approaches, which made it possible to identify key patterns of paradigm transformation, analyze contemporary practices of historical interpretation, and develop a typology based on empirical data (23 institutions in 10 countries).

Research results. Contemporary museum practice demonstrates a stable shift from an object-centered model to a meaning- and experience-oriented one, where interpretation becomes the core mechanism of content construction. The concept of «interpreted museums» is introduced as a broader analytical category that goes beyond narrative museums and includes various forms of interpretive museification, particularly of immovable heritage. In these institutions, original objects play a secondary or optional role, while meaning is conveyed through spatial, multimedia, and scenographic tools. A typology of five types is proposed. These museums activate history by transforming it into a socially meaningful experience, contributing to local identity, social cohesion, and territorial attractiveness.

Scientific novelty lies in substantiating interpreted museums as a distinct model beyond the collection-based paradigm and integrating museum studies, heritage studies, and territorial capital theory.

Practical significance. The results can be applied in heritage management, territorial development, cultural policy, museum design, and education

Key words: interpreted museums; museification; interpretation of history; narrative museums; territorial capital; local identity; social cohesion; sustainable development; museum experience; cultural policy; tourism.

Стаття отримана 7.12.2025

Стаття прийнята 6.01.2026

Стаття опублікована 28.05.2026